

บทที่ 3 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา เรื่อง “ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง” ประกอบด้วย

- 3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง
- 3.2 ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.3 ลักษณะทางสังคม
- 3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง

3.1.1 ประวัติความเป็นมา

ระยองเริ่มปรากฏชื่อในพงศาวดาร เมื่อปี พ.ศ.2113 ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยมีประวัติดั้งเดิมตามข้อสันนิษฐานว่าน่าจะก่อตั้งเมืองขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 1500 ยุคที่ขอมเรืองอำนาจเฟื่องฟูแถบดินแดนสุวรรณภูมิ นักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากหลักฐานที่ค้นพบ คือ ซากศิลาแลงคูค่ายที่ยังหลงเหลืออยู่ในเขตอำเภอบ้านค่าย อันเป็นศิลปะการก่อสร้างแบบขอม ในสมัยโบราณระยองมีชนพื้นเมือง คือ ชาวชองซึ่งเป็นชนเผ่าที่อาศัยกระจายอยู่โดยทั่วไปในภาคตะวันออก โดยในประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง ได้กล่าวถึงเมืองระยอง ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ในเดือนยี่ ปี พ.ศ. 2309 พระยาวชิรปราการ หรือ พระยาตาก พร้อมไพร่พลประมาณ 500 คน ได้ตีฝ่าวงล้อมทัพพม่ามุ่งสู่ตะวันออกมาหยุดพักไพร่พลที่เมืองระยองและได้ปราบปรามคณะกรรมการเมืองที่แข็งข้อจนสามารถยึดเมืองระยองได้ จากความสามารถในครั้งนั้นเหล่าทหารจึงพากันยกย่องให้เป็น “พระเจ้าตากสิน” ก่อนเดินทางไปยังเมืองจันทบุรีเพื่อยึดที่ดินในการกอบกู้อิสรภาพคืนจากพม่าได้ในปี พ.ศ. 2113

3.1.2 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดระยองมีพื้นที่ประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,220,000 ไร่ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทยระหว่างละติจูดที่ 12 - 13 องศาเหนือ และลองจิจูดที่ 101 - 102 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 179 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตอำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง และอำเภอศรีราชา ของจังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับพื้นที่ฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ของอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอามของจังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตอำเภอสทิงหมี่ อำเภอบางละมุงของจังหวัดชลบุรี

3.1.3 การปกครอง

จังหวัดระยองจัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการเป็น 3 รูปแบบ คือ

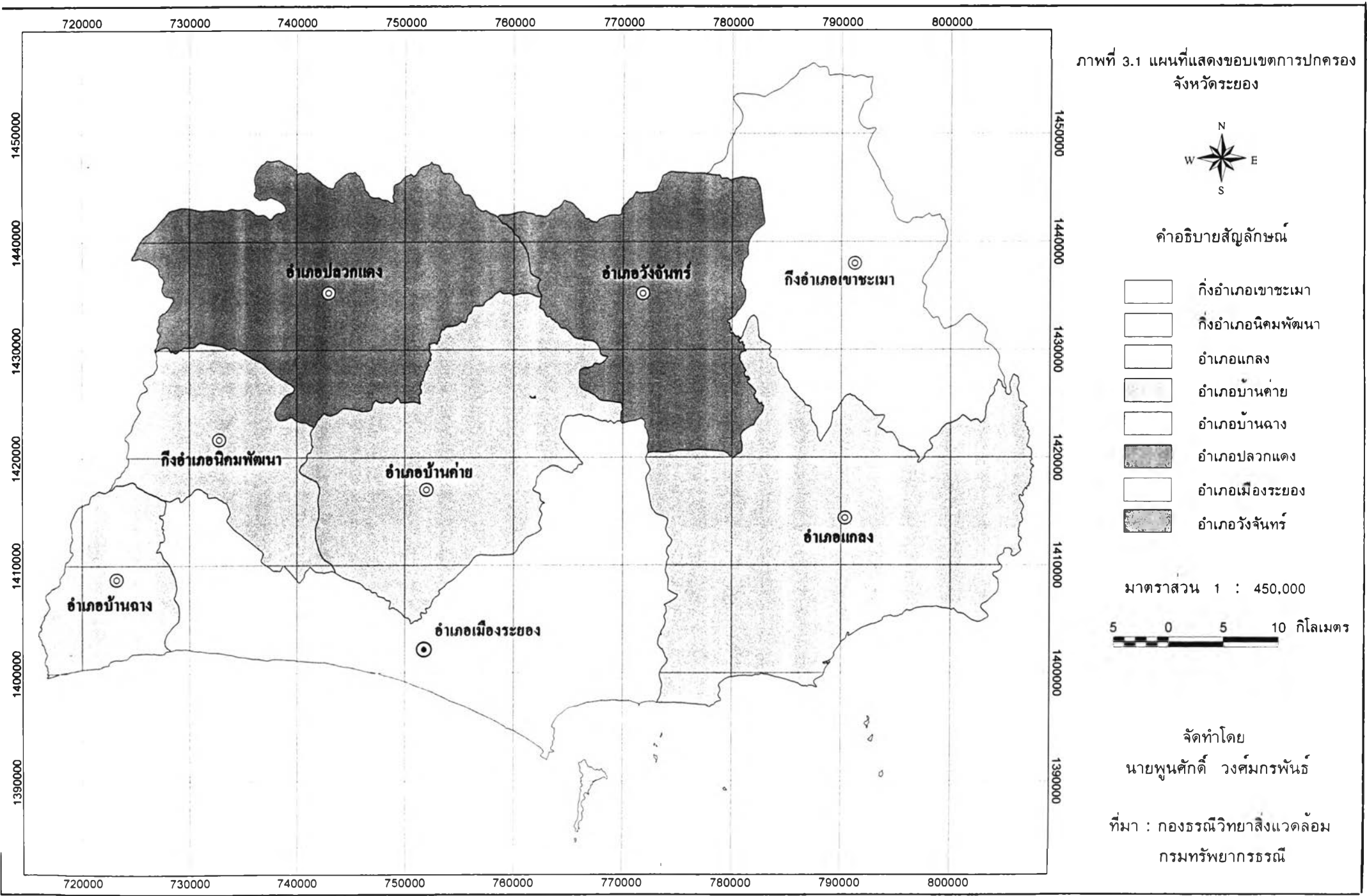
3.1.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

- 1) ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด 34 หน่วยงาน
- 2) ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 58 ตำบล 421 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านฉาง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมาและกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

3.1.3.2 การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งมาจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงาน ในพื้นที่ของจังหวัด จำนวน 62 หน่วยงาน

3.1.3.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี 3 รูปแบบ คือ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- 2) เทศบาล 16 แห่ง คือ เทศบาลนครระยอง เทศบาลตำบลเมืองแกลง เทศบาลตำบลมาบตาพุด เทศบาลตำบลสุนทรภู่ เทศบาลตำบลบ้านเพ เทศบาลตำบลบ้านฉาง เทศบาลตำบลบ้านค่าย เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน เทศบาลตำบลสำนักท้อน เทศบาลตำบลกองดิน เทศบาลตำบลชุมแสง เทศบาลตำบลปากน้ำประแส เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา เทศบาลตำบลมาบข่า เทศบาลตำบลแกลงกะเจ็ด
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 54 แห่ง

ภาพที่ 3.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครอง
จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- กิ่งอำเภอเขาชะเมา
- กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา
- อำเภอแกลง
- อำเภอบ้านค่าย
- อำเภอบ้านดาง
- อำเภอปลวกแดง
- อำเภอเมืองระยอง
- อำเภอวังจันทร์

มาตราส่วน 1 : 450,000
 5 0 5 10 กิโลเมตร

จัดทำโดย
 นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์
 ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
 กรมทรัพยากรธรณี

3.2 ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดระยอง มีลักษณะเป็นที่ราบสลับที่ตอนเป็นลูกคลื่นลอนตื้น แ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

3.2.1.1 ลักษณะภูมิประเทศตั้งแต่บ้านปลาจนถึงตัวเมืองระยอง สภาพพื้นที่จะเป็นที่ราบชายฝั่ง เกิดจากการทับถมของตะกอนมีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 20 เมตร บริเวณแอ่งลุ่มแม่น้ำระยองตั้งแต่เขตอำเภอบ้านค่ายจนถึงเขตอำเภอเมือง สภาพภูมิประเทศจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นบริเวณกว้างทั้งสองฟากของแม่น้ำระยอง (คลองใหญ่) จนเกือบจดแนวเทือกเขาทางตะวันออกของจังหวัดระยอง ซึ่งติดต่อกับพื้นที่ลุ่มแม่น้ำประแสร์และพังราด

3.2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศในแอ่งประแสร์ - พังราด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา ถึงอำเภอหนองใหญ่และบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ลักษณะภูมิประเทศในเขตนี้ พบว่าเป็นเขาล้อมอยู่ทั้ง 3 ด้าน ทิศใต้เปิดลาดลงสู่ชายทะเล ทางด้านตะวันตกติดต่อกับแนวเทือกเขายายดา - ท่าคูด ทิศตะวันออกติดต่อกับแนวเขาชะเมาและเขาทะเลาย ในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ลักษณะภูมิประเทศจะมีความลาดชันน้อยกว่าในเขตอำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ อำเภอปลวกแดง ความสูงของเนินในเขตนี้เฉลี่ยประมาณ 40 เมตร การใช้ที่ดินตอนบนจะใช้เพาะปลูกอ้อยต่อเนื่องกับเขตชลบุรี ตอนกลางจะปลูกมันสำปะหลัง ยางพารา และผลไม้ บริเวณตอนล่างบริเวณแม่น้ำประแสร์จะมีพื้นที่ราบต่ำแคบๆ ตามแนวลำน้ำ แต่จะพบว่าบริเวณเหนือและใต้ถนนสุขุมวิท ลักษณะภูมิประเทศจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกระจาย เป็นบริเวณกว้างจนจดกับชายฝั่งทะเล บริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลปากแม่น้ำประแสร์ จะพบว่าสภาพพื้นที่ที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลมีระดับต่ำจนมีน้ำทะเลเข้าท่วมจึงกลายเป็นพื้นที่เป็นป่าชายเลนแคบๆ ตลอดแนวชายฝั่งทะเล

3.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดระยอง มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนลมทะเลพัดผ่านตลอดปี อากาศอบอุ่นไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่งทะเลเย็นสบาย ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงตุลาคมของทุกปี ในปี พ.ศ.2545 มีฝนตก 121 วัน มีปริมาณน้ำฝนรวมวัดได้ในเกณฑ์เฉลี่ย 1,445.8 มิลลิเมตร และอุณหภูมิอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย 28.9 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมวัดได้ 17.8 องศาเซลเซียส (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 แสดงปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดระยอง พ.ศ. 2545

เดือน	ปริมาณน้ำฝน ตลอดเดือน (มม.)	จำนวนวันที่ ฝนตก	อุณหภูมิ (เซลเซียส)		ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	
			ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย ต่ำสุด	เฉลี่ย สูงสุด
มกราคม	3.8	2	17.8	35	42.0	97.0
กุมภาพันธ์	52.3	9	21.3	35.5	56.0	98.0
มีนาคม	37.3	8	22.0	37.9	51.0	95.0
เมษายน	16.1	7	14.2	38.7	49.0	95.0
พฤษภาคม	181.3	15	24.3	38.4	52.0	97.0
มิถุนายน	151.0	12	23.3	37.4	57.0	97.0
กรกฎาคม	99.6	14	23.5	37.3	59.0	98.0
สิงหาคม	150.6	19	23.8	36.1	61.0	98.0
กันยายน	264.0	13	23.5	36.1	63.0	97.0
ตุลาคม	122.5	12	21.2	37.1	37.0	97.0
พฤศจิกายน	30.8	6	21.3	37.3	46.0	97.0
ธันวาคม	36.5	4	22.5	36.8	45.0	96.0
ทั้งปี	1,445.8	121	17.8	38.7	51.5	96.8

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาระยอง

3.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.3.1 ทรัพยากรดิน ลักษณะดินและสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดระยอง มีลักษณะ ดังนี้

- พื้นที่ประมาณ 68% ของพื้นที่จังหวัดเป็นลูกคลื่นสูงๆ ต่ำๆ สลับกัน จนถึงพื้นที่ภูเขาสูงชัน ลักษณะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาหน้าดินถูกชะล้างพังทลายประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งต้องไถพรวนทุกปี และพื้นที่ภูเขาถูกบุกรุกทำลายป่า จะเร่งให้อัตราการ

ชะล้างพังทลายรุนแรงยิ่งขึ้นทำให้ดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องใช้มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำและการปรับปรุงดิน

- พื้นที่สวนที่ติดกับทะเลที่เรียกว่า หาดทรายมีรัศมีกว้างประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร จากชายฝั่งพื้นที่ประมาณ 3.5% เนื้อดินเป็นทรายจัด ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำมาก ดินไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ได้ พืชมักจะแคระแกรน และแสดงอาการขาดน้ำจำเป็นต้องมีการปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุควบคู่กันไปกับการใช้ปุ๋ยเคมี

- บริเวณลุ่มแม่น้ำระยองและแม่น้ำประแสร์ พื้นที่ประมาณ 12.96% เป็นที่ลุ่มต่ำ เนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายถึงดินเหนียวใช้ทำนา ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนบริเวณปากแม่น้ำประแสร์เป็นลักษณะดินเค็ม ส่วนที่ถัดขึ้นมาจนถึงที่ตั้งอำเภอแกลง ในสวนที่เป็นที่ลุ่มต่ำมีปัญหาดินเปรี้ยวจัด จำเป็นต้องปรับปรุงดินโดยใช้ปูนขาวควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีและการควบคุมระดับน้ำผิวดิน (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 สภาพพื้นที่และลักษณะดินของจังหวัดระยอง

สภาพพื้นที่	ลักษณะดิน	พื้นที่	
		ไร่	ร้อยละ
1. ที่ลุ่มตื้นน้ำทะเลท่วมถึง	เนื้อดินเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็ง	39,784	1.75
2. ที่ลุ่มตื้นน้ำท่วมขังในฤดูฝน	เนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายถึงดินเหนียว	253,317	11.20
3. หาดทราย	เนื้อดินเป็นทรายจัด บางแห่งพบชั้นสะสมของอินทรีย์วัตถุ ในดินล่างเป็นชั้นคานแข็ง	79,782	3.52
4. พื้นที่ดอนเป็นลูกคลื่นสูงๆ ต่ำๆ	เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย บางแห่งมีกรวดลูกรังในดินล่าง	1,544,594	68.25
5. พื้นที่ภูเขา	เนื้อดินมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุต้นกำเนิดดิน	308,910	13.65
6. น้ำและที่ลุ่มน้ำขัง		36,693	1.63
	รวม	2,263,08	100.00

ที่มา : กรมที่ดิน

3.2.3.2 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

1) แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จังหวัดระยองมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำระยอง คลองลาวน และคลองแก่ง โดยมีแหล่งน้ำใหญ่ๆ ดังนี้

1.1) แม่น้ำระยอง หรือ คลองใหญ่ มีความยาว 50 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำ 2,300 ตารางกิโลเมตร มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาของชองและเขาพนมศาสตร์ซึ่งไหลมาตามห้วยต่างๆ หลายสาย แล้วมารวมกันเรียกว่า แม่น้ำระยอง หรือ คลองใหญ่ ไหลลงทะเลที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2) คลองทับมา มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาต่างๆ เช่น เขาจอมแห เขาเกตุ เขากระบอก ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ เช่น คลองชากใหญ่ คลองหนองคล้า และคลองข้างตาย ไหลมารวมกันมีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร และไหลลงสู่แม่น้ำระยองที่บ้านเกาะลอย อำเภอเมือง

1.3) คลองดอกกราย มีต้นน้ำจากเขาชากกล้วยในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ไหลลงคลองหนองปลาไหล ก่อนที่คลองนั้นจะบรรจบกับคลองใหญ่ คลองดอกกรายยาวประมาณ 50 กิโลเมตร

1.4) คลองหนองปลาไหล มีต้นน้ำกำเนิดจากเทือกเขาน้ำโจน เขาชมพู และเขาเรื่อนตก ในเขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ เช่น คลองระเวียง คลองกร้า คลองปลวกแดง แล้วไหลมารวมกันเรียกว่า คลองหนองปลาไหล แล้วไหลลงคลองใหญ่ที่บ้านหัวทุ่ง ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

1.5) คลองโพล้ ต้นน้ำเกิดจากเขาชมูน เขาชะเอม และเขาปลายคลองโพล้ ซึ่งไหลมารวมกัน มีความยาวรวมกันประมาณ 38 กิโลเมตร แล้วไหลลงสู่แม่น้ำประแสร์ ที่บ้านท่ากระชาย อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

1.6) แม่น้ำประแสร์ มีต้นน้ำเกิดจากเขาใหญ่ เขาอ่างฤๅไน เขาหินโรง เขาอ่างกระเด็น ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ หลายสาย เช่น คลองประแสร์ คลองปลิง คลองบ่อทอง ห้วยหินคม คลองเจวีต คลองตากกล้วย คลองชุมแสง คลองไผ่เหนือ คลองไผ่ใต้ คลองตวาด คลองฝั่งหวาย คลองจำกา คลองไข่ คลองแหวน คลองโพล้ คลองท่าสี่แก้ว และคลองหนองเพลง ไหลมารวมกันที่จังหวัดระยอง

1.7) คลองระโอก มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาชะเมา ซึ่งไหลมาตามคลองต่างๆ เช่น คลองเขาจุด คลองสะท้อนและคลองน้ำเป็น ไหลมารวมกันมีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร และไหลลงสู่คลองโพล้ที่บ้านเนินสุขสำราญ อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

2) แหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ของจังหวัดระยองมีทั้งแหล่งน้ำประปา น้ำธรรมชาติ และน้ำจากการชลประทาน ซึ่งในส่วนของน้ำประปา จังหวัดระยองมีจำนวนที่ทำการประปา สังกัดการประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 4 แห่ง โดยมีการจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล ทั้ง 4 เขต คือ เขตจำหน่ายน้ำบ้านค่าย, เพ - แม่พิมพ์ - บึงสำนักใหญ่ , มาบตาพุด และเมืองระยอง มีปริมาณน้ำผลิต 45,600,000 ลูกบาศก์เมตร / ปี มีปริมาณน้ำจำหน่าย 9,766,728 ลูกบาศก์เมตร / ปี นอกจากนี้จังหวัดระยองยังมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร คือ บ่อบาดาลส่วนตัวและบ่อบาดาลสาธารณะ 1,364 บ่อ และบ่อที่มีเครื่องสูบน้ำ 10,654 แห่ง สระน้ำ 4,821 แห่ง ฝายส่วนตัว 86 แห่ง และคลองชลประทานแหล่งน้ำ 43 แห่ง ซึ่งประชาชนสามารถใช้แหล่งน้ำเหล่านี้ในฤดูแล้ง 39,669 ครั้งเรือน ในพื้นที่ 896,468 ไร่ และมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 3 แห่ง (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 แสดงข้อมูลแหล่งน้ำแยกรายอำเภอ / กิ่งอำเภอ

ประเภท	อำเภอ / กิ่งอำเภอ								รวม
	เมืองระยอง	แกลง	บ้านค่าย	ปลวกแดง	บ้านฉาง	วังจันทร์	กิ่ง อ. เขาชะเมา	กิ่ง อ. นิคมพัฒนา	
1. บ่อบาดาลส่วนตัว	1,305	910	170	3	12	18	-	11	2,429
2. บ่อบาดาลสาธารณะ	49		40	2	48	96	25	30	290
3. บ่อที่มีเครื่องสูบน้ำ	1,305	9,156	264	20	2	7	1,200	5	10,654
4. สระน้ำ	12	4,474	64	131	26	59	59	8	4,821
5. ฝายส่วนตัว	-	68	-	-	-	5	-	13	86
6. คลองชลประทานแหล่งน้ำ	72	2	1	17	-	-	-	23	43
7. โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	3	1	2	-	-	-	-	-	3
8. ประชาชนสามารถใช้แหล่งน้ำเหล่านี้ในฤดูแล้ง (ครัวเรือน)	4,274	17,372	10,773	1,000	618	2,580	2,300	5,026	39,669
9. พื้นที่จำนวน (ไร่)	58,815	361,900	196,653	10,000	715	150,000	50,000	125,200	496,468

ที่มา : สำนักงานชลประทานจังหวัดระยอง

3) แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดระยองมีโครงการชลประทาน สามารถเก็บกักน้ำได้ 555.25 ล้าน ลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ชลประทานได้รับประโยชน์ 244,200 ไร่ หรือร้อยละ 11 ของพื้นที่ และเนื่องจากพื้นที่จังหวัดระยองเป็นพื้นที่รองรับแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมาก อ่างเก็บน้ำต่างๆได้มีการสูบน้ำผ่านทางท่อส่งน้ำดิบไปให้ชาวจังหวัดชลบุรีได้ใช้เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภคด้วย (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 แสดงข้อมูลโครงการชลประทานระยอง

ชื่อโครงการ	ที่ตั้ง		ปริมาณกักเก็บน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
	ตำบล	อำเภอ		
อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล	ชะหาร	ปลวกแดง	163.75	30,000
อ่างเก็บน้ำดอกกราย	แม่น้ำคู่	ปลวกแดง	71.40	1,200
อ่างเก็บน้ำคลองระโงก	ทุ่งควายกิน	แกลง	17.50	7,500
ป้องกันอุทกภัย จ.ระยอง	เชิงเนิน	เมือง	-	25,000
ป้องกันน้ำเค็มลุ่มน้ำประแสร์	-	แกลง	-	23,000
* อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่	ชะหาร	ปลวกแดง	54.60	20,000
** อ่างเก็บน้ำประแสร์	ชุมแสง	วังจันทร์	248.00	137,500
รวม	-	-	555.25	244,200

* สามารถเก็บกักน้ำได้ในปี 2547

** สามารถเก็บกักน้ำได้ในปี 2548

หมายเหตุ ในปี พ.ศ. 2559 คาดว่าจะสามารถพัฒนาความจุอ่าง ซึ่งรวมถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 559.75 ล้าน ลบ.ม. แต่มีปริมาณความ ต้องการใช้น้ำเฉลี่ย/ปี 688.77 ล้าน ลบ.ม. จึงทำให้ขาดแคลน น้ำรวมทั้งสิ้น 18.27 ล้าน ลบ.ม. หรือประมาณ 2.65%

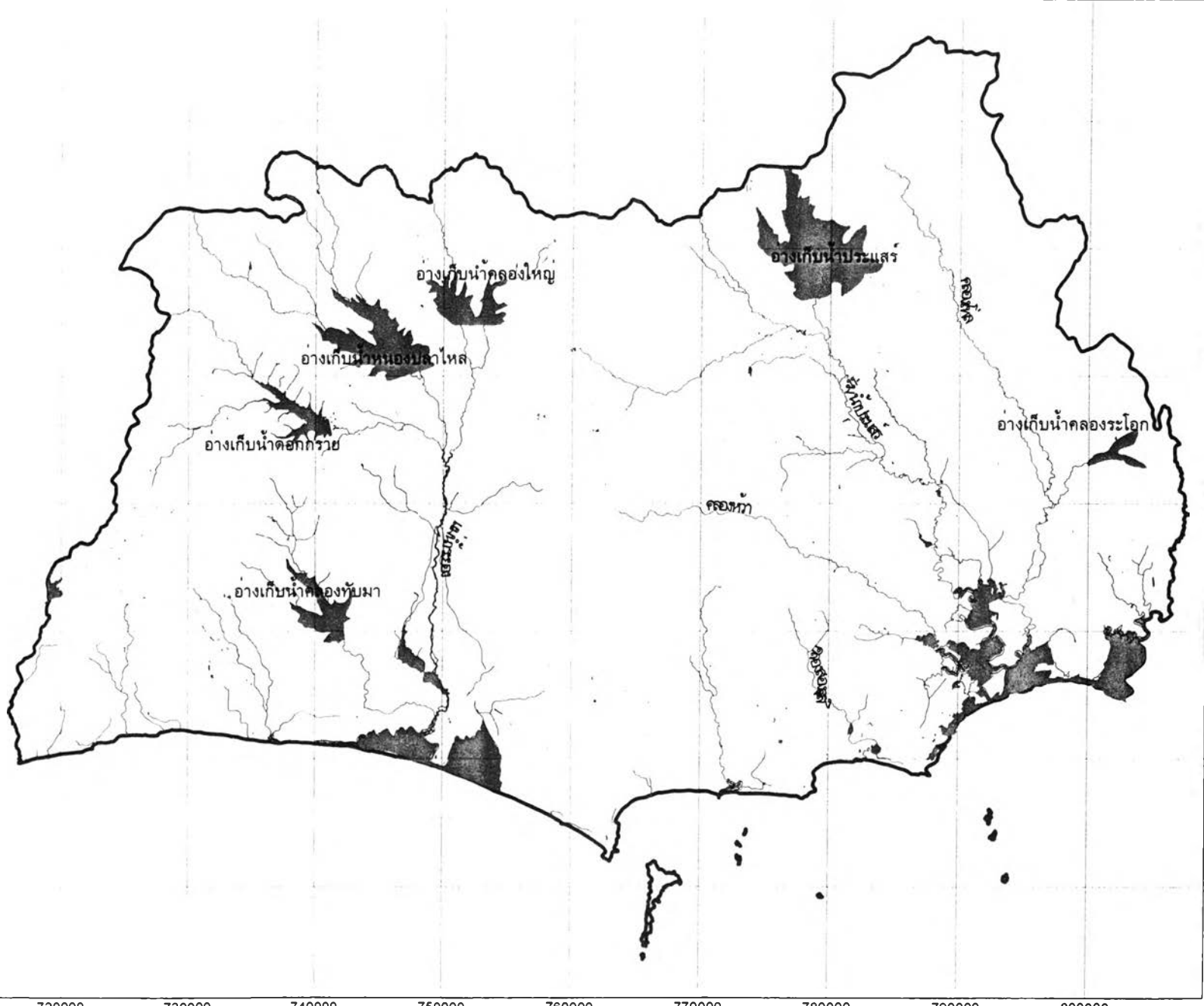
ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/kamana_3.html อ้างถึง โครงการชลประทานระยอง

720000 730000 740000 750000 760000 770000 780000 790000 800000

ภาพที่ 3.2 แผนที่แสดงทางน้ำและอ่างเก็บน้ำใน
จังหวัดระยอง

1450000
1440000
1430000
1420000
1410000
1400000
1390000

คำอธิบายสัญลักษณ์

- แม่น้ำสายหลัก
- แม่น้ำสายรอง
- แม่น้ำไหลไม่ตลอดฤดูกาล
- อ่างเก็บน้ำ
- จังหวัดระยอง

มาตราส่วน 1 : 450,000
5 0 5 10 กิโลเมตร

จัดทำโดย
นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์
ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

720000 730000 740000 750000 760000 770000 780000 790000 800000

3.2.3.3 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดระยองมีเนื้อที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติและพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอุทยานแห่งชาติจำนวน 513,743.7 ไร่ ซึ่งในจำนวนนี้เหลือที่เป็นเนื้อที่ป่าไม้จริงๆ 130,625 ไร่ หรือประมาณ 5.88 % ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

- 1) ป่าสงวนแห่งชาติ มี 8 ป่า ได้แก่
 - 1.1) ป่าสงวนแห่งชาติคลองระเวียง -- เขาสมเส็ด
 - 1.2) ป่าสงวนแห่งชาติเขาหินตั้ง
 - 1.3) ป่าสงวนแห่งชาติกระเจ็ด - เพ - แกลง
 - 1.4) ป่าสงวนแห่งชาติบ้านนา - หุ้งควายกิน
 - 1.5) ป่าสงวนแห่งชาติประแสร์ - พังราด
 - 1.6) ป่าสงวนแห่งชาติหนองสนม
 - 1.7) ป่าสงวนแห่งชาติเพ
 - 1.8) ป่าสงวนแห่งชาติห้วยมะหาด - เขาครอก
- 2) อุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง ได้แก่
 - 2.1) อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง
 - 2.2) อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด
- 3) สวนรุกขชาติ 2 แห่ง ได้แก่
 - 3.1) สวนรุกขชาติเพ
 - 3.2) สวนรุกขชาติหนองสนม
- 4) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

โดยป่าส่วนใหญ่ของจังหวัดระยองเป็นป่าดิบแล้ว นอกจากนี้ยังมีป่าชายเลน ป่าเบญจพรรณ และป่าละเมาะ

3.2.3.4 ทรีพยากรแร่ธาตุ

จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี พบว่า ในจังหวัดระยองมีทรัพยากรแร่อยู่หลายชนิด โดยเฉพาะแร่ที่มีปริมาณมากที่สุด คือ แร่ทรายแก้วแร่หินอุตสาหกรรม ชนิดหินแกรนิตเพื่อการก่อสร้าง แร่หินประดับชนิดหินแกรนิต แร่หินประดับชนิดหินไนส์ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินไนส์ เพื่อการก่อสร้างแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้าง แร่อุตสาหกรรมและแร่เศรษฐกิจอื่น ๆ ที่สำรวจพบ ได้แก่ แร่ดินขาว แร่เฟลด์สปาร์ แร่ควอร์ตซ์ แร่ทองคำ นอกจากนี้ยังพบว่ามีกลุ่มแร่ที่หายาก สะสมตัวอยู่ตามชายฝั่งและในทะเล ได้แก่ แร่ดีบุก แร่โรมาไซต์ แร่เซอร์คอน แร่ซีโนไทม์ แร่ลูโคซีน แร่ซิลเมไนท์ แร่รูไทล์ แร่โคลัมไบท์ และแร่แทนทาไลท์

ชนิดและผลผลิตแร่ของจังหวัดระยอง

- 1) แร่ทรายแก้ว ในปี 2545 มีจำนวนเหมืองทรายแก้วเปิดทำการ ทั้งสิ้น 6 แห่ง มีแร่ที่ผลิตได้จำนวน 441,668 เมตริกตัน โดยเหมืองส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลชากพง ตำบลบ้านกร่ำ อำเภอแกลง และตำบลเพ ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมทรายแก้ว กระจก ขวด สารเคมี ตัวเร่งปฏิกิริยาในการถลุงโลหะ เซรามิก
- 2) แร่ดินขาว มีการผลิตอยู่ในท้องที่ตำบลห้วยยาง อำเภอแกลง จำนวนไม่มากนัก
- 3) แร่อุตสาหกรรมชนิดหินปูน เพื่อการก่อสร้างประมาณ 200 ไร่ ที่ตำบลกองดิน อำเภอแกลง และตำบลห้วยทับมอญ กิ่งอำเภอเขาชะเมา ผลิตแร่เพื่อใช้ในการก่อสร้างทั่วไป
- 4) แร่หินอุตสาหกรรมชนิดแกรนิต เพื่อการก่อสร้างมีการผลิตในท้องที่ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองระยอง แร่ที่ผลิตได้นอกจากใช้ในการก่อสร้างทั่วไปแล้วยังใช้ในโครงการขนาดใหญ่ เช่น ถนนทะเลเพื่อก่อสร้างท่าเทียบเรือ เนื่องจากมีคุณสมบัติคงทนจากการถูกร่อนจากน้ำทะเลได้เป็นอย่างดี
- 5) แร่หินประดับชนิดแกรนิต มีการยื่นขอประทานบัตรในท้องที่กิ่งอำเภอนิคมน้ำจืดและอำเภอบ้านค่าย จำนวน 2 แปลง เนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ ผลผลิตใช้เป็นหินประดับตกแต่งอาคาร ปูพื้นและประดับฝาผนัง โดยมีเหมืองแร่ที่มีสัมปทานทั้งหมด 33 แปลง มีรายได้จากค่าภาคหลวงแร่และค่าธรรมเนียม รวม 7,958,939.58 บาท

นอกจากนี้ยังมี ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยส่งมายังโรงแยกก๊าซธรรมชาติของกรมปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จังหวัดระยองนับเป็นจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของประเทศ

3.2.3.5 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

3.2.3.5.1 แหล่งท่องเที่ยวทั่วไป

นอกจากนี้มียางตามเทศกาลและงานประเพณี เช่น เทศกาลผลไม้และของดีเมืองระยอง วันสุนทรภู่ งานห่มผ้าพระเจดีย์กลางน้ำ และงานปีใหม่ งานกาชาดจังหวัดระยอง จากที่กล่าวมาข้างต้นจะสามารถแยกแหล่งท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1) ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน ตั้งอยู่ในบริเวณวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ถนนตากสินมหาราช มีต้นสะตือขนาดใหญ่อยู่หน้าศาล อายุประมาณ 300 ปี กล่าวกันว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงนำช้างมาผูกไว้ที่ต้นสะตือนี้ ครั้งเมื่อเสด็จผ่านระยอง ก่อนไปรวบรวมไพร่พล และตั้งทัพมั่นที่จันทบุรี เพื่อเตรียมกู้เอกราชของชาติไทย ในศาลมีพระรูปหล่อของสมเด็จพระเจ้าตากสินในท่าประทับยืน ศาลแห่งนี้เป็นที่นับถือของชาวเมือง มียางสมโภชประจำปีในเทศกาลตรุษจีน

2) วัดป่าประดู่ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยอง บนถนนสุขุมวิท เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับการยกฐานะเป็นอารามหลวงมาตั้งแต่ปี 2533 ภายในพระวิหารมีพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ยาว 11.95 เมตร สูง 3.60 เมตร เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่แปลก คือ นอนตะแคงซ้าย เดิมอยู่กลางแจ้ง เพิ่งจะมีวิหารครอบเมื่อปี 2542

3) ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่บนถนนหลักเมือง ในเขตเทศบาลเมืองระยอง เดิมเป็นศาลไม้ ต่อมาได้รับการปฏิสังขรณ์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนลักษณะอาคารเป็นศิลปะแบบศาลเจ้าจีน ตัวหลักเมืองเดิมอยู่หน้าศาล มีร่มกางกันแดดกันฝน ปัจจุบันมีการสร้างเสาหลักเมืองใหม่และสร้างมณฑลจตุรมุขครอบ เมื่อปี พ.ศ.2535 ศาลหลักเมืองเป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองระยอง มียางสมโภชทุกปี

4) สวนศรีเมือง ชาวเมืองนิยมเรียกว่า “เกาะกลาง” ตั้งอยู่กลางเมืองด้านหลังศาลากลางจังหวัด เนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ เคยเป็นแดนสำหรับประหารนักโทษ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสวนสัตว์ สวนสาธารณะ และสวนสุขภาพสำหรับประชาชน ร่มเย็นด้วยพันธุ์ไม้ สวนสัตว์ และคูบัว ด้านหน้าเป็นที่ตั้งของหอพระพุทธอังคีรส ซึ่งเป็นอาคารทรงไทย หลังคาจตุรมุข อันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธอังคีรส ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดระยอง

5) พระเจดีย์กลางน้ำ อยู่สุดถนนตากสินมหาราช แยกขวาเข้าถนนสมุทรคงคา ห่างจากตัวเมืองไปทางใต้ 2 กิโลเมตร องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำระยองไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้าง เมื่อครั้งที่ยังใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ “เจดีย์กลางน้ำ” เป็นสัญลักษณ์ของชาวเรือว่าได้เดินทางมาถึงเมืองระยองแล้ว ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของวัดปากน้ำ ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง

ของทุกปี จะมีงานประเพณีห่มผ้าพระเจดีย์ แข่งเรือยาวและงานลอยกระทง ซึ่งจัดสืบเนื่องกันมากกว่า 60 ปี

6) หาดแหลมเจริญ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำ ห่างจากตัวเมืองระยอง 5 กิโลเมตร บริเวณแหลมเจริญสามารถสัมผัส 2 บรรยากาศในขณะเดียวกันคือ บรรยากาศของทะเลและแม่น้ำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลที่อยู่ใกล้ตัวเมืองระยองมากที่สุด เหมาะสำหรับการไปพักผ่อนในช่วงบ่าย ที่นี่มีร้านอาหารทะเลที่ชาวระยองและนักท่องเที่ยวนิยมไปรับประทานอาหารกันมาก

7) หาดแสงจันทร์ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำใหม่ ห่างจากตัวเมืองระยอง 7 กม. เป็นชายหาดติดต่อกับหาดแหลมเจริญ เหมาะสำหรับการไปพักผ่อน สามารถเล่นน้ำทะเลได้ มีร้านอาหารและโรงแรมที่พักหลายแห่ง

8) หาดทรายทอง อยู่ในเขตตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จากตัวเมืองระยองไป 12 กิโลเมตร แยกซ้ายจากถนนสุขุมวิทตรงกิโลเมตรที่ 207-208 เข้าไปประมาณ 5 กม. ถึงหาดทรายขาวสะอาดเป็นแนวยาว และเจียบสงบริมหาด มีบังกาโลให้เช่าพักค้างคืน

9) เกาะสะเก็ด เป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่นอกฝั่งหาดทรายทอง การเดินทางโดยเรือไปเกาะสะเก็ดใช้เวลาประมาณ 20 นาที บนเกาะมีบังกาโลให้เช่าพักค้างคืน

10) หาดพูนและหาดปลา ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านฉาง ห่างจากตัวเมืองระยอง 32 และ 34 กม. ตามลำดับ เป็นชายหาดยาวติดต่อกัน มีความสวยงามและสงบเหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน โดยเฉพาะที่หาดปลา มีสวนสนปลูกไว้หนาแน่นสวยงามและร่มรื่น มี โรงแรมระดับมาตรฐาน และบังกาโลให้เลือกพักหลายแห่ง

11) อ่างเก็บน้ำดอกกราย อยู่ในอำเภอลวกแดง ห่างจากเมืองระยอง 35 กม. เป็นที่ตั้งของโครงการศูนย์บริการพัฒนาปลวกแดงตามพระราชดำริ จังหวัดระยอง-ชลบุรี เป็นศูนย์กลางการศึกษาการพัฒนาการเกษตรและศิลปาชีพพิเศษแก่ราษฎร มีหน่วยประสานงานโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ได้แก่ การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การชลประทาน การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาที่ดิน โครงการฯ ครอบคลุมพื้นที่กว่า 20,000 ไร่ เป็นสถานที่มีคุณค่าแก่การศึกษาหาความรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจในแวดวงธรรมชาติที่งดงาม ภายในอ่างเก็บน้ำมีฝูงนกที่มีพื้นที่ประมาณ 1,300 ไร่ อุดมไปด้วยพันธุ์ปลานานาชนิด บนทุ่งกว้างรอบอ่างเก็บน้ำมีฝูงแกะ ฝูงวัวและม้าพันธุ์ต่างประเทศให้ชมด้วย

12) อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งที่ 3 ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2524 มีเนื้อที่ประมาณ 81,875 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บนฝั่งและในทะเลตลอดจนเกาะต่าง ๆ ประกอบด้วยสถานที่ที่น่าสนใจ

คือ หาดแม่รำพึง เขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ด อันประกอบไปด้วย เกาะเสม็ด เกาะจันทร์ เกาะสันฉลาม เกาะหินขาว เกาะค้างคาว เกาะกุฎี เกาะกรวย และเกาะปลาตีน

12.1) หาดแม่รำพึง-บ้านก้นอ่าว อยู่ห่างจากเมืองระยอง ประมาณ 11 กม. จากถนนสุขุมวิทมีทางแยกขวาที่บ้านตะพง กม.229 เข้าหาดแม่รำพึง ชายหาดมีความยาว 12 กม. ถนนเลียบชายหาดยาว 10 กิโลเมตร หาดแม่รำพึงเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เป็นชายหาดที่มีความสวยงาม มีความลาดชันน้อย เหมาะแก่การเล่นน้ำ บริเวณชายหาดร่มรื่นด้วยต้นไม้เหมาะแก่การพักผ่อน สุดชายหาดเป็นที่ตั้งของบ้านก้นอ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนเล่นน้ำ

12.2) เขาแหลมหญ้า อยู่เลยบ้านก้นอ่าวไปเล็กน้อยตามเส้นทางไปบ้านเพ เป็นเนินเขาเตี้ย ๆ ริมทะเล บางส่วนเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล มีชายหาดเล็กๆ เป็นที่ตั้งของที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด

12.3) เกาะเสม็ด หรือเกาะแก้วพิสดาร ตั้งอยู่ในเขตตำบลเพ อำเภอเมือง อยู่ห่างจากชายฝั่งบ้านเพประมาณ 6.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,125 ไร่ หรือ 5 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นเกาะรูปสามเหลี่ยม ส่วนฐานของเกาะอยู่ด้านทิศเหนือซึ่งหันหน้าเข้าสู่ฝั่งบ้านเพ มีภูเขาสลับซับซ้อนกันอยู่ 2-3 ลูก จากหัวเกาะด้านทิศเหนือจรดท้ายเกาะด้านทิศใต้ มีที่ราบและชายหาดที่สวยงามหลายหาด ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านเหนือและตะวันออกของเกาะ ในบริเวณปลายแหลมด้านใต้มีเกาะเล็กๆ อยู่ใกล้ๆ 3 เกาะ คือ เกาะจันทร์ เกาะสันฉลาม และเกาะหินขาว ซึ่งเป็นหินล้วนสลับซับซ้อนไม่มีพืชพันธุ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นที่อาศัยและวางไข่ของนกนางนวลบนเกาะเสม็ดไม่มีแม่น้ำลำคลอง ประมาณ 80% ของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้เบญจพรรณ คงมีแต่สระน้ำ ซึ่งน้ำจะแห้งในฤดูแล้ง เนื้อที่ประมาณ 4.5 ไร่ มีชื่อว่า หนองอินตาช

เกาะเสม็ดได้ชื่อว่าเป็นเพชรน้ำงามของจังหวัดระยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานพักผ่อนตากอากาศชายทะเลที่มีธรรมชาติงดงามยิ่ง ประกอบด้วยทะเลที่เงียบสงบ น้ำใสสะอาด หาดทรายที่ขาวบริสุทธิ์ ป่าไม้และภูเขาที่ธรรมชาติสร้างขึ้นอย่างผสมผสานกลมกลืน มีบรรยากาศเงียบสงบเหมาะแก่การไปพักผ่อนเล่นน้ำ กล่าวกันว่า เกาะเสม็ด คือ เกาะแก้วพิสดาร ในกวีนิพนธ์ของสุนทรภู่อาจเป็นเพราะที่นี่มีหาดทรายขาวปานแก้วอยู่ทั่วไปก็เป็นได้และเหตุที่ชื่อว่าเกาะเสม็ดเพราะเกาะนี้มีต้นเสม็ดขึ้นอยู่มาก ทั้งเสม็ดขาวและเสม็ดแดงซึ่งชาวบ้านนำไปใช้เป็นได้จุดไฟ

สถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ประกอบด้วยอ่าวและหาดทรายสวยงามมากมาย ได้แก่ อ่าวกลาง อยู่ทางตอนเหนือของเกาะ มองเห็นจากฝั่งบ้านเพ มีหาดทรายขาวยาวประมาณ 1 กม. เป็นที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านเกาะเสม็ด และเป็นที่จอดเรือท่องเที่ยว

หาดทรายแก้ว อยู่ทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะ ห่างจากหมู่บ้านเกาะเสม็ดประมาณ 800 เมตร เป็นหาดทรายที่สวยที่สุดของเกาะ เป็นหาดที่นักท่องเที่ยวทั้งหลายมุ่งหน้าไปชมและเล่นน้ำ เป็นหาดที่มีทรายละเอียดขาวสะอาด ยาวประมาณ 780 เมตร อ่าววงเดือน อยู่ด้านตะวันออก ทางตอนกลางของเกาะ เป็นอ่าวโค้งคล้ายพระจันทร์ครึ่งดวง หาดทรายขาวสะอาดยาวประมาณ 500 เมตร หาดอ่าวพร้าว เป็นหาดเดียวที่อยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ มีความยาวประมาณ 200 เมตร นอกจากนี้ยังมีอ่าวและหาดที่สวยงามอีกมาก ได้แก่ หาดหินโค้ง อ่าวไผ่ อ่าวทับทิม อ่าวนวล อ่าวคอก อ่าวซ้อ อ่าวเทียน อ่าวหวาย อ่าวกวนอก และอ่าวกระวัง

การเดินทางระหว่างบ้านพักกับเกาะเสม็ด มีเรือให้บริการที่บ้านเพ หลายท่าเรือ และเรือมีหลายขนาด บรรจุคนได้ตั้งแต่ 10-100 คน ใช้เวลาเดินทาง 25 นาที สำหรับ นักท่องเที่ยวจำนวนน้อย หากไม่ต้องการเช่าเรือ สามารถเดินทางโดยเรือโดยสาร เสียค่าโดยสาร เพียง 30 บาท มีเรือให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 - 17.00 น.

การเดินทางบนเกาะเสม็ด บนเกาะเสม็ดมีถนนซึ่งสร้างโดยใช้ดิน ถมให้สูงเป็นทางเดินเท้า ยาว 3 กิโลเมตร สำหรับไปยังหาดต่าง ๆ ทางสายหลักเริ่มจากตอนเหนือ ของเกาะบริเวณบ้านเกาะเสม็ด อ่าวทับทิมตัดผ่านหนองอโนดาศไปยังหาดทรายแก้วระยะทาง ประมาณ 800 เมตร มีรถสองแถววิ่งให้บริการนักท่องเที่ยวบนเกาะ โดยใช้การเดินทางดังกล่าว ด้วยค่าเช่ารถเที่ยวรอบเกาะประมาณคันละ 200 บาท

เป็นเกาะหนึ่งในวรรณกรรมของสุนทรภู่ เช่นเดียวกับเกาะแก้ว พิศดาร อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะเสม็ด ห่างจากฝั่งประมาณ 6 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ และมีลูกเกาะบริวาร 2 เกาะ คือ เกาะท้ายค้างคาว และเกาะถ้ำฤๅษี เกาะกุฎี เป็นจุดที่ตั้งที่ทำการ หน่วยย่อยของอุทยานฯ มีธรรมชาติที่เงียบสงบ หาดทรายสวยงาม โดยรอบเกาะมีแนวปะการัง ตลอดจนชายฝั่งเหมาะแก่การดำน้ำดูปะการัง

เกาะกรวย เกาะขาม และปลาตีน ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกุฎี เป็นเกาะที่มีธรรมชาติสวยงามมีแนวหาดทรายเฉพาะที่เกาะขามและเกาะปลาตีน สภาพใต้ทะเล โดยรอบมีแนวปะการังที่สวยงาม

13) สวนพฤกษชาติโสภณ ตั้งอยู่ใกล้ปากทางเข้าบ้านเพ สวนอยู่ทางด้าน ขวามือ เป็นสวนที่มีต้นไม้มากชนิดหนึ่งในประเทศไทย มีเนื้อที่ 32 ไร่ มีเรือนไทยโบราณอายุ กว่า 100 ปี จำนวน 3 หลัง ซึ่งตกแต่งด้วยเครื่องเรือนและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนไทย สมัยก่อน นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุโดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาสมัยบ้านเชียงมา ตั้งแสดง สวนพฤกษชาติโสภณนี้เจ้าของได้อุทิศให้มูลนิธิเสวตรโสภณเพื่อให้เป็นมรดกไทยสำหรับ ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ในด้านพฤกษศาสตร์และโบราณคดี เปิดให้เข้าชมทุกวัน ยกเว้นวัน

พฤษภาคม ตั้งแต่เวลา 09.00-16.30 น. อัตราค่าเข้าชม เด็ก 10 บาท ผู้ใหญ่ 20 บาท ชาวต่างประเทศ 50 บาท ติดต่อมูลนิธิเสวตรโสภา กรุงเทพฯ โทร. 0 2224 1373, 0 2224 1388

14) บ้านเพ อยู่ห่างจากตัวเมืองระยอง 19 กม. เป็นตำบลในเขต อ.เมือง เป็นท่าเทียบเรือ ประมงและสะพานปลา และเป็นที่ตั้งของท่าเรือไปเกาะเสม็ด เป็นแหล่งที่ขายสินค้าพื้นเมืองที่เป็นผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเลแหล่งใหญ่ของจังหวัดระยอง

15) สวนสนหรือสวนรุกชาติเพ อยู่ห่างจากบ้านเพ ตามถนนเลียบชายหาด ไปแหลมแม่พิมพ์เล็กน้อย ชายทะเลช่วงนี้ร่มรื่นด้วยป่าสนทะเลขนาดบอยสองข้างทางรถยนต์ เป็นระยะทางประมาณ 4 กม. บางช่วงของถนนมีต้นสนหนาแน่น มองดูคล้ายรถยนต์แล่นผ่านอุโมงค์ ต้นสนดูสวยงามมาก เป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนไปเล่นน้ำ มีร้านอาหารและที่อาบน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว สวนสนอยู่ในความดูแลของกองบำรุง กรมป่าไม้

16) สวนวังแก้ว เป็นสวนป่าของบริษัท สวนวังแก้ว จำกัด อยู่เลยสวนสนไปตามถนนเลียบชายทะเลประมาณ 11 กม. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชนที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดระยองภายในบริเวณมีธรรมชาติสวยงามทั้งสวนป่าธรรมชาติและสวนไม้ดอกไม้ประดับ มีหาดทราย และอ่าวหลายแห่ง เปิดให้เข้าชมทุกวัน และมีบริการด้านที่พัก

17) แหลมแม่พิมพ์ อยู่เลยสวนวังแก้วไปตามถนนเลียบชายฝั่งทะเล 11 กม. ห่างจากตัวเมืองระยอง 48 กม. ซึ่งการเดินทางจากถนนสุขุมวิทมีทางแยกไปแหลมแม่พิมพ์หลายทาง แหลมแม่พิมพ์เป็นชายทะเลที่สวยงามแห่งหนึ่ง เหมาะแก่การเล่นน้ำ

18) หมู่เกาะมัน เป็นหมู่เกาะอยู่ในเขต ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง มีอยู่ 3 เกาะ เกาะที่อยู่ใกล้ฝั่งทะเลมากที่สุด คือ เกาะมันใน ถัดไปคือเกาะมันกลาง และเกาะมันนอก

19) เกาะมันใน เป็นทรัพย์สินส่วนพระองค์ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยมีพระราชประสงค์ให้เกาะมันในเป็นที่ดำเนินการ โครงการสมเด็จพระอนุรักษพันธุ์เดาทะเล เกาะมันในมีอ่าวที่น่าสนใจอยู่หลายแห่ง เช่น อ่าวต้นมะขาม อ่าวหินขีดหญ้า อ่าวโกงกาง และอ่าวหน้าบ้าน ซึ่งมีปะการังสวยงามมาก เกาะมันในอยู่ห่างจากแหลมแม่พิมพ์ 5 กม. อยู่ห่างจากปากน้ำประแสร์ 10 กม. การเดินทางไปเกาะมันในอาจเช่าเรือได้จากอ่าวมะขามป้อม ค่าเช่าเรือประมาณ 500 บาท หรือจากท่าเรือปากน้ำประแสร์ ค่าเช่าเรือประมาณ 1,500 บาท

20) เกาะมันกลางและเกาะมันนอกเป็นเกาะสัมปทานมีหาดทรายสวยงามเหมาะสำหรับการพักผ่อน ทั้งสองเกาะมีบริการด้านที่พัก

21) อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อยู่เลยแหลมแม่พิมพ์ตามทางไปอำเภอแกลง ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างเพื่อเป็นที่ระลึกถึงท่านสุนทรภู่ กวีเอกของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บริเวณอนุสาวรีย์มีรูปปั้นตัวละครในเรื่องพระอภัยมณีบางตอน อนุสาวรีย์นี้เปิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2513

22) วัดสารนารถธรรมมาราม ตั้งอยู่ในตัวอำเภอแกลง เป็นวัดใหญ่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2488 เป็นวัดที่มีพระอุโบสถสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก บริเวณมุมกำแพงแก้วได้จำลองพระพุทธเจดีย์ที่สำคัญของแต่ละภาคมาไว้ คือ องค์พระปฐมเจดีย์ พระธาตุพนม พระธาตุไชยา และพระเจดีย์พุทธคยาจำลอง

23) ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่ใกล้ปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง อยู่ห่างจากถนนสุขุมวิทตรง กม.ที่ 278 เข้าไป 9 กม. ภายในศาลาประดิษฐานรูปหล่อขนาดเท่าองค์จริงของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองระยอง

24) อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อยู่ใน อ.แกลง ห่างจากตัวเมืองระยอง 71 กม. ถือเป็นสภาพธรรมชาติแหล่งสุดท้ายของจังหวัดระยอง ประกอบด้วยป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์มีพันธุ์ไม้จำพวกวานต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไปมีน้ำตกที่สวยงาม หน้าผาและถ้ำหลายแห่งมีชื่อเสียงนอกจากนี้อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวงยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่สุด คือ แม่น้ำประแสร์ มีเนื้อที่ 83.6 ตร.กม. ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2518 สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอุทยานแห่งชาตินี้ได้แก่

24.1) น้ำตกเขาชะเมา (น้ำตกคลองน้ำใส) แยกจากถนนสุขุมวิทที่ กม. 274 เข้าไป 17 กม. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และเป็นที่ทำการของอุทยานฯ น้ำตกเขาชะเมา มีน้ำไหลตลอดปีมีความยาวของช่องน้ำตกประมาณ 3 กม. แต่ละชั้นของน้ำตกมีลักษณะเป็นวังน้ำสวยงามมีชื่อเรียกชั้นต่างๆ คือ วังหนึ่ง วังมัจฉา วังมรกต วังไทรงาม ผากล้วยไม้ ช่องแคบ หกสาย และผาสูง และที่วังมัจฉาเป็นวังน้ำใหญ่ มีฝูงปลาพลวงอยู่มาก ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของน้ำตกเขาชะเมา

24.2) ผาสวรรค์ จากที่ทำการไปประมาณ 1,500 เมตร ซึ่งเป็นจุดชมทิวทัศน์ได้กว้างไกล ระหว่างทางเดินสามารถพบเห็นธรรมชาติที่สวยงาม และพันธุ์ไม้นานาชนิดซึ่งเหมาะสมแก่การศึกษาค้นคว้าทางธรรมชาติวิทยา

24.3) น้ำตกคลองปลาแก้ง อยู่ห่างจากที่ทำการประมาณ 3 กม. น้ำตกมีอยู่หลายชั้นและตลอดทางขึ้นน้ำตกจะเป็นป่าธรรมชาติมีพันธุ์ไม้จำพวกเฟิร์นและกล้วยไม้ป่าขึ้นอยู่ทั่วไป น้ำตกคลองปลาแก้งจัดเป็นน้ำตกที่มีความงดงามมากของอุทยานฯ แห่งนี้

24.4) น้ำตกคลองหินเพลิง ตั้งอยู่ทางด้านจังหวัดจันทบุรี ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ประมาณ 10 กม. เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีน้ำไหลตลอดปี สภาพป่ายังสมบูรณ์ตลอดสองข้างของน้ำตก มีดงว่านและดอกไม้ที่แปลกตา มีสัตว์ป่าที่อาจพบเห็นได้ง่าย

24.5) เขาวง มีสภาพเป็นภูเขาหินปูนหลายลูกล้อมเป็นวง เขิงเขาเป็นที่ราบลุ่มอยู่ตรงกลางด้านจังหวัดจันทบุรี เป็นภูเขาสูง มีหน้าผาชะโงกที่สวยงามมาก เขาวงมีพื้นที่ไม่กว้างเท่าใดนัก มีถ้ำหินงอกหินย้อยที่เกิดตามธรรมชาติสวยงามมากอยู่ประมาณ 80 ถ้ำ เช่น ถ้ำเพชร ถ้ำละคร ถ้ำสิงโต ถ้ำสามมิตร เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณเขาวงยังเป็นแหล่งอาศัยของเลียงผาซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 9 ชนิดด้วย การเดินทางไปยังเขาวงเข้าทางตลาดนายายอามไปประมาณ 15 กม. หรือเข้าทางตลาดกองดินไปประมาณ 11 กม.

3.2.3.5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

นอกจากจังหวัดระยองจะมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายแล้ว ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลไม้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม นับว่าเป็นช่วงฤดูกาลของผลไม้ภาคตะวันออก ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมผลไม้สดๆ จากต้น ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ สับปะรด สละ ลองกอง กระท้อน ลางสาดและอื่นๆ โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดทำการแล้ว ดังนี้

1) สวนสุภัทราแลนด์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลหนองละลอก ห่างจากสามแยกหนองละลอกประมาณ 9 กม. เป็นสวนผลไม้ขนาดใหญ่ บรรยากาศร่มรื่น มีเนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ ประกอบด้วยผลไม้นานาชนิด เช่น ทุเรียน, มังคุด, เงาะ, สละ, ชมพู่, ลองกอง ฯลฯ เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยทางสวนมีกิจกรรมไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย เช่น การนั่งรถไฟชมสวนผลไม้, การลิ้มลองรสชาติผลไม้สด ๆ จากต้น การบริการห้องอาหาร จัดเลี้ยง สัมมนา และการบริการให้เช่ารถกอล์ฟขับเที่ยวชมสวน เป็นต้น

2) สวน บี.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.กองดิน อ.แก่ง โดยมีกิจกรรมเดินชมสวนและโรงโม่ ชิมผลไม้จากต้น

3) ท่องเที่ยวเชิงเกษตรพวง มีพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง มะม่วง เป็นที่ตั้งตลาดกลางการเกษตรของจังหวัดและศูนย์รวมของผลไม้และอาหารทะเลสดนานาชนิด มีชายหาดแม่รำพึงที่ยังคงความงามตามธรรมชาติตลอดแนวชายหาดยาวประมาณ 16 กิโลเมตร ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าโดยมีกิจกรรมดังนี้

จุดที่ 1 บ้านยายดา หมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เกษตรกรมีอาชีพหลักทำสวนผลไม้ ทัศนียภาพรอบหมู่บ้านสวยงาม ประกอบด้วย ภูเขายายดา น้ำตกเขายายดา และสวนผลไม้หลากหลาย มีความเป็นอยู่อย่างสังคมชนบทที่ยังคงอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีทำบุญข้าวหลาม (ทำบุญข้าวใหม่) วันไหล (วันสงกรานต์) มีอาหารพื้นเมืองรสชาติดีที่น่าลิ้มชิมรส อาทิเช่น แกงหมูใบชะมวง แก่ป่าไก่บ้าน กระตักหมูอ่อนต้มส้มระกำ ถั่วอกดองจิ้มน้ำพริก กะปิ

จุดที่ 2 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนวิชา-ป่าเอี่ยม

จุดที่ 3 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนพานัน

จุดที่ 4 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนลำดวน

จุดที่ 5 สวนกล้วยไม้ยืนยงค์ ชมกล้วยไม้สกุลหวาย และสกุลอื่นๆ ชมการผลิตกล้วยไม้เพื่อการตัดดอกจำหน่าย ชมสะพานน้ำอายุกว่า 30 ปี ขนาดใหญ่ 80-60 เซนติเมตร

4) สวนอ๋องไร่เมล็ดจันทร์เจ้า ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.พนานิคม อ.นิคมพัฒนา โดยมีกิจกรรมเดินชมและเลือกชิมอ๋องไดโนไร่ เลือกซื้อของฝากกลับบ้าน เช่น น้ำอ๋องสด แยมอ๋อง ทอปปิ้งอ๋อง ลูกเกด เป็นต้น เปิดให้เข้าชมตั้งแต่เวลา 09.00 – 18.00 น.

5) สวนเจริญพีระวัฒน์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.กระแสน อ.แก่ง โดยมีผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทุเรียน ชมพู่ มะละกอ ส้มโอ ลำไย ให้บริการวิชาการสวนผลไม้เพื่อการส่งออก

6) ชุมชนเกษตรบ้านซากกรูด ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ต.กรำ อ.แก่ง โดยมีกิจกรรมเดินชมสวน ชิมผลไม้จากต้น ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง ขนุน มะพร้าวอ่อน

3.2.3.5.2 พื้นที่สวนเกษตรที่ทำการประเมินศักยภาพเพื่อจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สวนเกษตรอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาหาค่าศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต่อไป รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยจะจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคตามกลุ่มระดับศักยภาพ พื้นที่สวนเกษตรที่นำมาวิเคราะห์ศักยภาพ มีดังนี้ (ตารางที่3.5)

1) บ้านสมุนไพรไทย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.ป่ายูบใน อ.วังจันทร์ เดินทางตามเส้นทางหมายเลข 344 (แกลง-บ้านบึง) เข้าทางน้ำตกรรรมรส โดยมีกิจกรรมชมสวน ชิมผลไม้จากต้น เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร ภูมิปัญญาของเกษตรกรในการทำยาสมุนไพร เรียนรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ การรักษาด้วยยาแผนโบราณ รวมถึงการปลูกพืชและผักปลอดสารพิษ ประกอบกับสภาพพื้นที่มีความร่มรื่นที่และยังใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-1983-8189, 0-1991-9717, 0-1377-1668

2) กลุ่มเกษตรหนองตะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จะมีป้ายบอกเส้นทาง ไปยังแหล่งที่ตั้งสวนเกษตรตามถนน 3138 (บ้านค่าย – บ้านบึง) พื้นที่สวนเกษตรมีการจัดการทางพื้นที่สวยงาม และมีเกษตรกรให้ความรู้ทางด้านเกษตรและนำชมสวนผลไม้ มีบุฟเฟต์ผลไม้ ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ มังคุด เงาะ ทุเรียน มะพร้าว มะม่วง แก้วมังกร เป็นต้น การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-1694-7527, 0-3862-8256

3) สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ต.บางบุตร อ.บ้านค่าย มีกิจกรรมชมสวน ชิมผลไม้จากต้น ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง มะปรางหวาน ชมพู่ มะยงชิด สละ กระท้อน มีเกษตรกรให้ความรู้ทางด้านเกษตรนำชมสวน การสาธิตทางการเกษตร และจำหน่ายพันธุ์ไม้และผลผลิต การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-3899-7153, 0-1377-3056, 0-1481-6598

4) กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.พลองตาเอี่ยม อ.วังจันทร์ มีกิจกรรมชมสวนและชิมผลไม้ โดยผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ มังคุด ทุเรียน สละ ลองกอง การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-9542-2872, 0-7095-1095

5) กลุ่มเกษตรผสมผสาน ต.ปลวกแดง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ต.ปลวกแดง อ.ปลวกแดงชมการทำเกษตรผสมผสาน และการปลูกผักปลอดสารพิษ บริเวณข้างเก็บน้ำหนองปลาไหล แวะเลือกซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเกษตรกร การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-3865-9072

6) สอนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.นาตาขวัญ อ.เมือง
ชม ชิมและเลือกซื้ออู่ขนส่ง การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-6099-
8638, 0-1000-9312

7) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหว้า ตั้งอยู่ที่ อ.นิคมพัฒนา มีกิจกรรม
ชมผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร จากเห็ด ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด

8) สวนป่าหินดาษ สวนผลไม้ไม้ทรัพย์ ตั้งอยู่ที่ ต.บนซากพง อ.แก่ง
มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้พันธุ์ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการ
เกษตรตามฤดูกาล

9) บ้านสวนเดือนกมล ตั้งอยู่ที่ กิ่ง อ.เขาชะเมา เดินทางตามเส้นทาง
หมายเลข 3430 มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้พันธุ์ และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตาม
ฤดูกาล

10) สวนนายอร่าม เกตุษา ตั้งอยู่ที่ กิ่ง อ.เขาชะเมา เดินทางตามเส้น
ทางหมายเลข 3377 มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้พันธุ์ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้า
ผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล

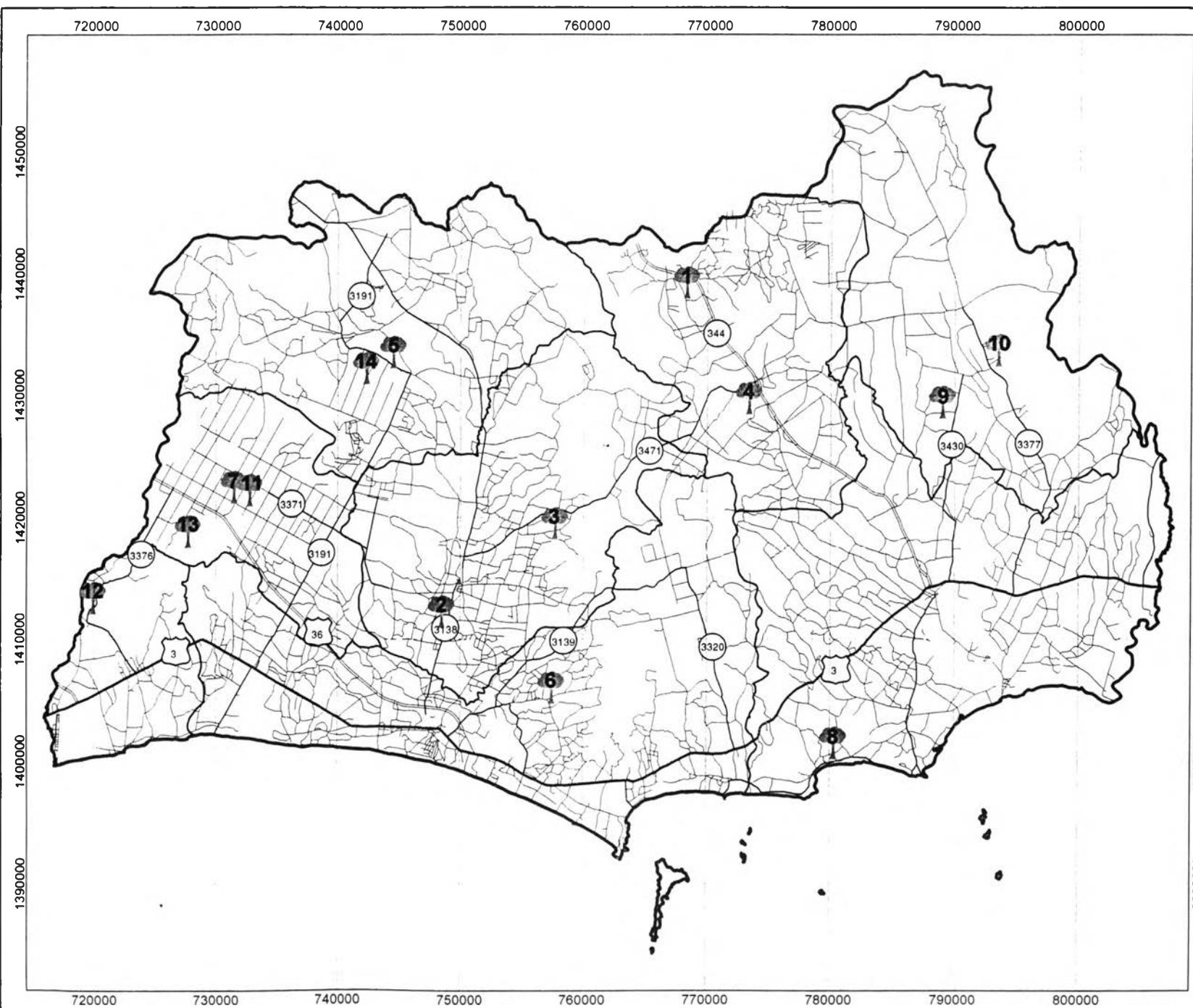
11) สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ ตั้งอยู่ที่ อ.นิคมพัฒนา มีกิจกรรมชมสวน
มะม่วงนอกฤดูกาล มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้สีทอง ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล

12) สวนธนไพบุลย์ ตั้งอยู่ที่ อ.บ้านฉาง มีกิจกรรมชมสวนมะม่วงนอก
ฤดูกาล

13) สวนไร่ครู ตั้งอยู่ที่ อ.บ้านฉาง มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้พันธุ์
ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ มะม่วง ขนุน มะปราง กระท้อน และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการ
เกษตรตามฤดูกาล

ตารางที่ 3.5 รายชื่อและที่ตั้ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

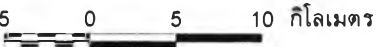
ลำดับที่	สวนเกษตร	ที่ตั้ง	กิจกรรม	ช่วงเวลาท่องเที่ยว
1	บ้านสมุนไพรไทย	อ.วังจันทร์	ชมแปลงสมุนไพร การทำไธนาสวนผสม เกษตรผสมผสาน ชื่อผลิตภัณฑ์พืชสมุนไพร	ตลอดปี
2	กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	อ.บ้านค่าย	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน แก้วมังกร ผักชีวภาพ ชมฟาร์มนกกระจาตเทศ	ตลอดปี
3	สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร	อ.บ้านค่าย	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
4	กลุ่มเกษตรคลองบางป่อ	อ.วังจันทร์	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ ขนุนพันธุ์ทองประเสริฐ ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูป ขนุนทอดกรอบ ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
5	กลุ่มเกษตรผสมผสาน	อ.ปลวกแดง	ชมการทำเกษตรแบบผสมผสาน บริเวณอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
6	สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ	อ.เมืองระยอง	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
7	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว่า	อ.นิคมพัฒนา	ชมผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร จากเห็ด ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด	ตลอดปี
8	สวนป่านินดาฯ สวนผลไม้ น้ำทรัพย์	แกลง	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
9	บ้านสวนเดือนกมล	กิ่ง อ. เขาชะเมา	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
10	สวนนายอร่าม เกตุธา	กิ่ง อ. เขาชะเมา	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
11	สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ	อ.นิคมพัฒนา	ชมสวนมะม่วงนอกฤดูกาล มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้สีทอง ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
12	สวนธนไพบูลย์	อ.บ้านฉาง	ชมสวนมะม่วงนอกฤดูกาล	ตลอดปี
13	สวนไร่ครู	อ.บ้านฉาง	ชมสวนผลไม้ นานาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ มะม่วง ขนุน มะปราง กระท้อน และเลือกซื้อสินค้า ผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี

ภาพที่ 3.3 แผนที่แสดงตำแหน่งสวนเกษตร
จังหวัดระยอง

- คำอธิบายสัญลักษณ์
- บ้านสมุนไพรรไทย
 - กลุ่มเกษตรหนองตะพาน
 - สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร
 - กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ
 - กลุ่มเกษตรผสมผสาน
 - สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ
 - กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว้า
 - สวนป่าหินดาศ สวนผลไม้หน้าทรัพย์
 - บ้านสวนเดือนกมล
 - สวนนายอราม เกตุษา
 - สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ
 - สวนชนไพบุลย์
 - สวนไรครู
 - บ้านไร่ไพศาลธนานนท์

มาตราส่วน 1 : 450,000
 5 0 5 10 กิโลเมตร

จัดทำโดย
 นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์
 ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
 กรมทรัพยากรธรณี

ภาพที่ 3.4 การทำสวนเกษตร

สวนทุเรียน

พื้นที่ปลูกทุเรียน

การปลูกทุเรียน

ภาพที่ 3.4 การทำสวนเกษตร (ต่อ)

การปลู่มังคุด

การปลูกขนุน

สวนขนุน

3.3 ลักษณะทางสังคม

3.3.1 ประชากร

เชื่อกันว่าในสมัยโบราณประชากรในจังหวัดระยอง มีชาวชองเป็นชาวพื้นเมือง โดยภาษาของชาวชอง นั้น นักภาษาศาสตร์ กล่าวว่า เป็นภาษาตระกูลเดียวกับมอญ-เขมรซึ่งมีลักษณะและสำเนียงแตกต่างจากภาษาเขมร และไม่มีตัวอักษรเป็นภาษาเขียน ภาษาของมีแต่ภาษาพูดเท่านั้น และในปัจจุบันได้ผสมกลมกลืนกันหมดแล้ว

ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2546 มีประชากรทั้งสิ้น 548,657 คน เป็นชาย 273,738 คน และหญิง 274,919 คน อัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 154.46 คน ต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.6)

3.3.2 ศาสนา

ประชาชนในจังหวัดระยอง ร้อยละ 98.88 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ตามลำดับ โดยมีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.6 จำนวนประชากรจำแนกตามเขตการปกครองเป็นรายอำเภอ พ.ศ.2546

อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน
	ชาย	หญิง	รวม	
เมืองระยอง	103,363	101,977	205,240	91,685
เทศบาลนครระยอง	28,119	29,028	57,147	23,374
เทศบาลเมืองมาบตาพุด	18,594	17,934	36,528	21,967
เทศบาลตำบลบ้านเพ	7,460	7,659	15,119	8,048
เทศบาลตำบลแกลงกะเจด	3,082	3,252	6,334	1,940
นอกเขตเทศบาล	45,808	44,104	89,912	36,356
แกลง	62,147	64,707	126,854	41,972
เทศบาลตำบลเมืองแกลง	8,868	9,500	18,368	7,699
เทศบาลตำบลสุนทรภู่	6,781	7,208	13,989	5,224
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์	2,723	2,892	5,615	1,527
เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน	3,691	3,848	7,539	2,429
เทศบาลตำบลทองดิน	2,571	2,627	5,198	1,206
นอกเขตเทศบาล	37,513	38,632	76,145	23,887
บ้านค่าย	29,124	30,196	59,320	17,954
เทศบาลตำบลบ้านค่าย	1,490	1,588	3,078	1,066
นอกเขตเทศบาล	27,634	28,608	56,242	16,888
บ้านฉาง	24,927	23,920	48,847	18,475
เทศบาลตำบลบ้านฉาง	9,449	9,783	19,232	9,931
เทศบาลตำบลสำนักท้อน	4,215	4,312	8,527	2,462
นอกเขตเทศบาล	10,981	9,642	20,623	6,082
ปลวกแดง	17,403	17,164	34,567	12,864
เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง	1,318	1,302	2,620	1,256
เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา	893	915	1,808	416
นอกเขตเทศบาล	15,192	14,947	30,139	11,192
วังจันทร์	11,825	11,968	23,893	7,808
เทศบาลตำบลชุมแสง	1,649	1,740	3,389	1,219
นอกเขตเทศบาล	10,276	10,228	20,504	6,589
กิ่ง อ.เขาชะเมา	10,944	10,616	21,560	6,831
กิ่ง อ.นิคมพัฒนา	14,025	14,371	28,576	10,561
เทศบาลตำบลมาบตาพุด	2,289	2,314	4,603	2,270
นอกเขตเทศบาล	11,916	12,057	23,973	8,291
รวมยอด	273,738	274,919	548,657	208,150

ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/normal_5.html อ้างถึง ที่ทำการปกครองจังหวัดระยอง

ตารางที่ 3.7 แสดงสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา

อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จำนวน		
	วัด	โบสถ์คริสต์	มัสยิด
เมืองระยอง	57	3	6
แกลง	76	-	-
บ้านค่าย	38	-	1
ปลวกแดง	22	-	-
บ้านฉาง	13	2	-
วังจันทร์	15	-	1
กิ่ง อ.เขาชะเมา	14	-	-
กิ่ง อ.นิคมพัฒนา	15	-	-
รวม	250	5	8

ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/sungkom_3.html

3.3.3 ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองประจำจังหวัด

จังหวัดระยองมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญ คือ

1. งานเทศกาลผลไม้และของดีเมืองระยอง จัดในช่วงฤดูผลไม้ ประมาณเดือน พฤษภาคมของทุกปี สถานที่จัดงานจะสลับหมุนเวียนกันระหว่าง อำเภอเมือง กับ อำเภอแกลง
2. งานสุนทรภู่ จัดขึ้นวันที่ 26 มิถุนายน ณ บริเวณ อนุสาวรีย์สุนทรภู่เป็นประจำทุกปี
3. งานพระเจดีย์กลางน้ำ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ณ วัดปากน้ำ อำเภอเมือง
4. งานปีใหม่และงานกาชาด จัดขึ้นในระหว่างปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือน มกราคม นอกจากนี้ในส่วนของประเพณีและวัฒนธรรมยังมีประเพณีของชาวของซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของจังหวัด เช่น ประเพณีการแต่งงาน และการละเล่นหนังใหญ่ของวัดบ้านดอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง

3.3.4 โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค

3.3.4.1 การคมนาคมทางบก

1) ถนน ระบบถนนระบบการคมนาคมทางบกที่สำคัญที่สุดของจังหวัด และในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักเพราะเป็นตัวเชื่อมการติดต่อทั้งทางเรือและทางรถไฟ มีการตัดถนน เชื่อมระหว่างจังหวัดเข้าสู่อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งทำให้การสัญจรและการขนส่งสินค้ามีความสะดวก รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งถนนสายสำคัญในจังหวัดระยอง ได้แก่

1.1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เชื่อมจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และ ตราด เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากภาคต่างๆ ที่จะมายังจังหวัด ระยอง ปัจจุบันนี้สภาพการจราจรแออัดมากและกรมทางหลวงขยายผิวจราจรถนนเป็น 4 ช่องทาง

1.2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) เริ่มต้นจากทางแยกสายสุขุมวิทที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ถึงจังหวัดระยอง เป็นระยะทาง 54 ก.ม. เป็นถนนที่ช่วยแบ่งเบาภาระการจราจรบนถนนสุขุมวิท กำลังขยายผิวจราจรถนนเป็น 4 ช่องทาง

1.3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (บ้านบึง - แกลง) เริ่มต้นจากอำเภอบ้านบึงผ่านอำเภอวังจันทร์ถึงอำเภอแกลงเป็นระยะทาง 88 กิโลเมตร เป็นถนนสายหลัก สายหนึ่งทางตะวันออก ของจังหวัดที่ใช้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตร เป็นเส้นทางเชื่อมจังหวัดชลบุรี กับจังหวัดจันทบุรีและตราดโดยไม่ผ่านตัวเมืองระยอง ขยายผิวจราจรเป็น 4 ช่องทาง

1.4) ทางหลวงจังหวัดระยองหมายเลข 3138 (บ้านค่าย - บ้านบึง) เริ่มต้นจากระยอง ถึง อำเภอบ้านค่าย เป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร ขยายเป็น 4 ช่องทาง และ จากอำเภอบ้านค่ายถึงอำเภอบ้านบึงเป็นระยะทาง 66 กิโลเมตร

จังหวัดระยอง มีถนนที่ก่อสร้างเสร็จแล้ว รวมทั้งสิ้น 1,284.851 กิโลเมตร เป็นถนนในความรับผิดชอบของแขวงทางระยองเป็นระยะทาง 569.78 กิโลเมตร เป็นถนนในความรับผิดชอบของสำนักงานโยธาธิการจังหวัดระยอง เป็นระยะทางทั้งสิ้น 332.391 กิโลเมตร นอกจากนี้ เป็นถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 382.68 กิโลเมตร โดยมีถนนลาดยางทั้งสิ้น 1,169.177 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 91.00 นอกนั้นเป็นถนนลูกรัง 74.146 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 5.77 และเป็นถนนคอนกรีต 41.528 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.23 (ตารางที่ 3.8 และ 3.9)

ตารางที่ 3.8 เนื้อที่ และระยะทางจากอำเภอถึงจังหวัด จำนวนเทศบาล สุขาภิบาล ตำบล หมู่บ้าน และบ้าน เป็นรายอำเภอ พ.ศ.2544

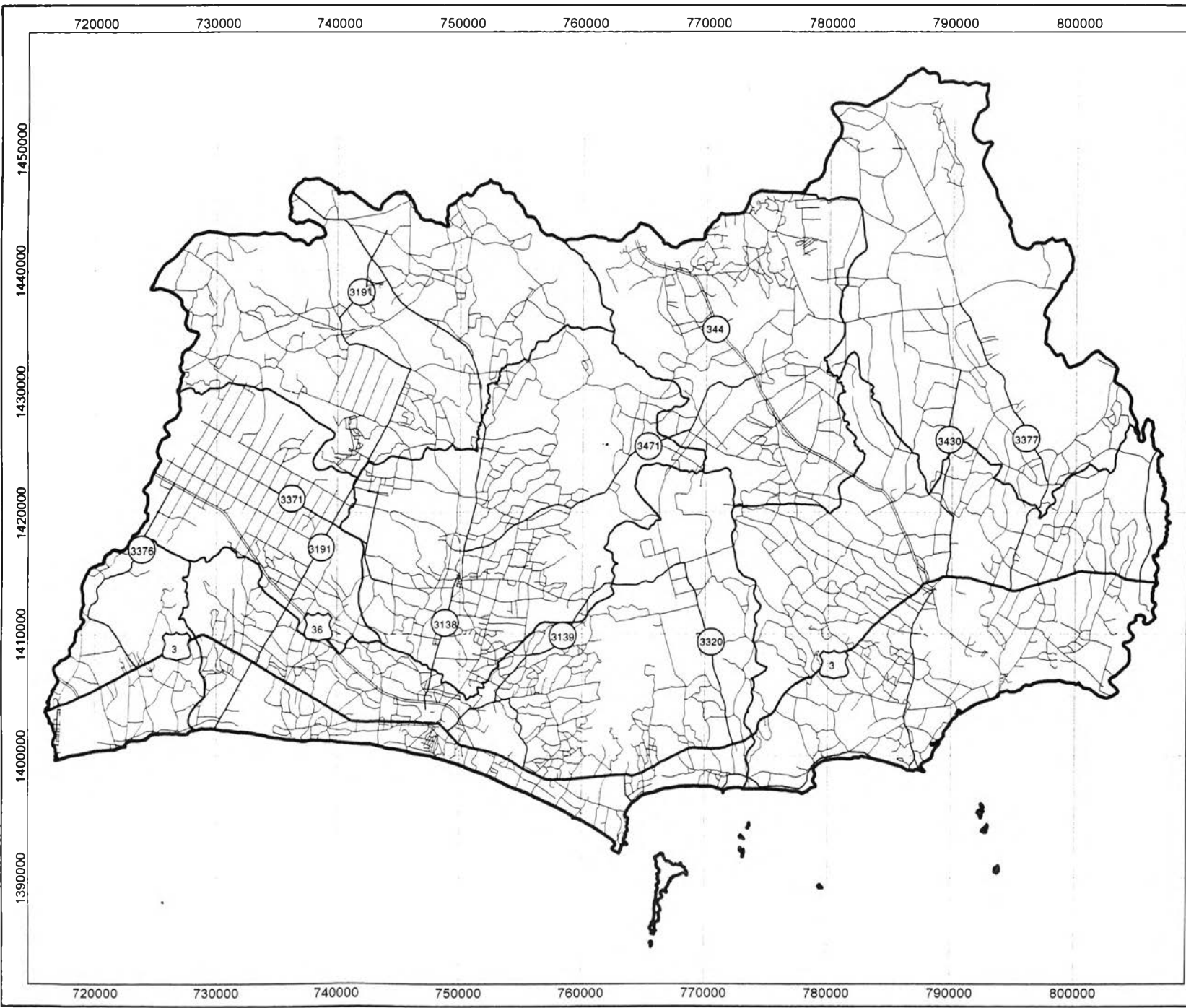
อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ระยะทางจาก อำเภอถึงจังหวัด (กม.)
เมืองระยอง	514.547	0.5
เทศบาลนครระยอง	16.950	-
เทศบาลเมืองมาบตาพุด	148.960	-
เทศบาลตำบลบ้านแพ	34.500	-
เทศบาลตำบลแกลงกะเจ็ด	13.490	-
นอกเขตเทศบาล	300.647	-
แกลง	788.463	47
เทศบาลตำบลเมืองแกลง	14.500	-
เทศบาลตำบลสุนทรภู่	71.660	-
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์	4.866	-
เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน	11.000	-
เทศบาลตำบลกองดิน	14.750	-
นอกเขตเทศบาล	671.687	-
บ้านค่าย	489.075	12
เทศบาลตำบลบ้านค่าย	2.620	-
นอกเขตเทศบาล	486.455	-
บ้านฉาง	238.372	27
เทศบาลตำบลบ้านฉาง	24.000	-
เทศบาลตำบลสำนักท้อน	14.800	-
นอกเขตเทศบาล	199.572	-
ปลวกแดง	618.341	45
เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง	2.866	-
เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา	4.320	-
นอกเขตเทศบาล	611.155	-
วังจันทร์	395.249	72
เทศบาลตำบลชุมแสง	12.630	-
นอกเขตเทศบาล	382.619	-
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	269.950	78
อำเภอนิคมพัฒนา	238.000	32
เทศบาลตำบลมาบข่า	14.480	-
นอกเขตเทศบาล	223.520	-
รวมยอด	3,551.997	
ในเขตเทศบาล	406.392	
นอกเขตเทศบาล	3,145.605	

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2542

ตารางที่ 3.9 แสดงระยะทางถนนของจังหวัด จำแนกตามหน่วยงานที่รับผิดชอบและ ประเภทผิวจราจร

รายละเอียด	กิโลเมตร	ร้อยละ
1. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สทนง.รพช.	382.680	100.00
- ลูกรัง	32.146	8.40
- ลาดยาง	349.696	91.38
- คอนกรีต	0.838	0.22
2. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมโยธาธิการ	332.391	100.00
- ลูกรัง	42.000	12.64
- ลาดยาง	269.841	81.18
- คอนกรีต	20.550	6.18
3. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของแขวงการทาง	569.780	100.00
- ลูกรัง	-	-
- ลาดยาง	549.640	96.47
- คอนกรีต	20.140	3.53
4. ระยะทางถนนทั้งหมด (รพช.และโยธาธิการและแขวงการทาง)	1,284.851	100.00
- ลูกรัง	74.146	5.77
- ลาดยาง	1,169.177	91.00
- คอนกรีต	41.528	3.23

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2542

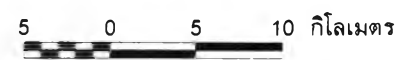
ภาพที่ 3.5 แผนที่แสดงเส้นทางถนน
จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ถนนทางหลวงสายหลัก
- ถนนทางหลวงสายรอง
- ถนนสายหลักในเมือง
- ถนนสายรอง
- จังหวัดระยอง

มาตราส่วน 1 : 450,000

จัดทำโดย
นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

2) การบริการขนส่งทางรถไฟ จังหวัดระยองมีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังถึงนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเป็นเส้นทางที่ใช้ขนส่งวัตถุดิบผลิตภัณฑ์และสินค้าของโรงงานในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง แต่ปัจจุบันรถไฟที่ใช้โดยสารอยู่มีความเร็วเฉลี่ยเพียง 54 กิโลเมตร / ชั่วโมง เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ทางรถไฟเกือบทั้งหมดยังติดกับถนนที่ระดับเดียวกัน ทางรถไฟยังเป็นรางเดี่ยวและสองข้างรถไฟยังไม่มีรั้วกันเพื่อป้องกันคน สัตว์ และรถยนต์มิให้ผ่าน ทำให้การเดินทางรถไฟไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร

3.3.4.2 การคมนาคมทางน้ำ

จังหวัดระยองมีท่าเรือน้ำลึกที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเพื่อรองรับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และการขนส่งที่เกิดขึ้นตามแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ปัจจุบันจัดเป็นท่าเรือที่สำคัญที่สุดที่เปิดบริการให้แก่ ผู้ประกอบการทั้งในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยท่าเทียบเรือ ประกอบด้วย

1) ท่าเทียบเรือทั่วไป (Agri - Mineral Wharf) มีจำนวน 1 ท่า ใช้สำหรับขนถ่ายสินค้าเกษตรและแร่มีความยาวหน้าท่า 330 เมตร สามารถรับเรือสินค้าทั่วไปขนาด 20,000 DWT (Dead Weight Ton) เข้าจอดเทียบได้ครั้งละ 2 ลำ

2) ท่าเทียบเรือสินค้าเหลว (Liquid Cargo Berth) มีจำนวน 2 ท่า เป็น Platform คอนกรีตเสริมเหล็กมีอุปกรณ์การขนถ่ายสินค้าเหลว จากเรือสู่บริเวณถังเก็บซึ่งเป็นคลังสินค้าเหลว (Tank farm) ท่าเรือนี้สามารถรองรับเรือขนาด 50,000 DWT ได้ 1 ลำ / ท่า

3) บริเวณคลังเก็บสินค้าเหลว (Tank Farm Area) มีเนื้อที่ขนาด 72 ไร่ อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 2,060 เมตร ใช้เป็นที่ตั้งของถังเก็บบรรจุผลิตภัณฑ์สินค้าเหลวทุกชนิด ซึ่งจากบริเวณคลังเก็บสินค้าเหลวนี้อาจมีการส่งจ่ายสินค้าโดยทางท่อ (pipe line transfer) ไปยังบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมต่อไป

3.3.4.3 สนามบิน

จังหวัดระยองมีสนามบินอยู่ตะกั่วป่าเป็นสนามบินพาณิชย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดระยอง 30 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 190 กิโลเมตร (ทางรถยนต์) และ 135 กิโลเมตร (ทางอากาศ) โดยจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศนานาชาติ และโครงการศูนย์กลางการผลิต และขนส่งทางอากาศนานาชาติการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน

3.3.4.4 การไฟฟ้า

การไฟฟ้าจังหวัดระยองมีพื้นที่รับผิดชอบในการจ่ายกระแสไฟฟ้าย่อย การไฟฟ้าภูมิภาค ดังนี้

1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง รับผิดชอบในการจ่ายกระแสไฟฟ้าให้ 5 อำเภอ โดยมีการไฟฟ้าในสังกัดรวม 6 แห่ง ดังนี้

- 1.1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง
- 1.2) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตำบลเพ
- 1.3) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตำบลมาบตาพุด
- 1.4) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอบ้านค่าย
- 1.5) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอปลวกแดง
- 1.6) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค กิ่งอำเภอนิคมน้ำอ้นพัฒนา

สำหรับพื้นที่อำเภอแกลงและอำเภอวังจันทร์อยู่ในความรับผิดชอบการจ่ายกระแสไฟฟ้าของส่วนภูมิภาค อำเภอแกลง และพื้นที่อำเภอบ้านฉาง อยู่ในความรับผิดชอบการจ่ายกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วน ภูมิภาค อำเภอบ้านฉาง

2) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีสถานีไฟฟ้าแรงสูงในจังหวัดระยอง จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 2.1) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 1
- 2.2) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 2
- 2.3) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 3
- 2.4) สถานีไฟฟ้าแรงสูง แกลง
- 2.5) สถานีไฟฟ้าแรงสูง บ้านค่าย
- 2.6) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ปลวกแดง

3.3.4.5 การโทรคมนาคม

จังหวัดระยอง มีสำนักงาน จำนวน 4 แห่ง และชุมสายโทรศัพท์ จำนวน 28 ชุมสาย จำนวน 38,656 เลขหมาย ได้ติดตั้งใช้งานแล้ว จำนวน 30,874 เลขหมาย องค์การโทรศัพท์ได้ให้สัมปทานแก่บริษัท TT&T พื้นที่จังหวัดระยอง จำนวน 40,312 เลขหมาย ติดตั้งใช้งานแล้ว จำนวน 31,323 เลขหมาย รวมเลขหมายที่เปิดให้บริการแล้วทั้งสิ้น จำนวน 62,197 เลขหมาย (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 การให้บริการโทรศัพท์ จังหวัดระยอง ปี 2545

อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	โครงข่าย ทศท.		โครงข่าย ที.ที.แอนด์ ที	
	เลขหมายเต็ม	เปิดให้บริการแล้ว	เลขหมายเต็ม	เปิดให้บริการแล้ว
เมืองระยอง	20,480	16,925	19,204	14,757
บ้านฉาง	5,504	4,322	3,584	3,129
แกลง	8,576	6,779	5,168	3,865
บ้านค่าย	2,816	2,043	5,516	4,355
ปลวกแดง	512	263	2,232	1,489
วังจันทร์	640	483	640	534
นิคมพัฒนา	128	59	3,072	2,463
เขาชะเมา	-	-	896	731
รวม	38,656	30,874	40,312	31,323

ที่มา : โทรศัพท์จังหวัดระยอง

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

ระยองเป็นจังหวัดที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดี จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปี 2545 มีมูลค่า 276,261 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่อหัว (Per Capita) 523,222 บาท เป็นผลจากการผลิตด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีมูลค่าการผลิต จำนวน 154,189 ล้านบาท (ร้อยละ 55.8 ของมูลค่าทั้งหมด รองลงมาคือสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ซึ่งมีมูลค่าการผลิตจำนวน 71,463 ล้านบาท (ร้อยละ 25.9) และสาขาการไฟฟ้าและการประปามูลค่าการผลิตจำนวน 17,489 ล้านบาท (ร้อยละ 6.3)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดระยอง (ปี 2543) สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตของจังหวัด มีสัดส่วนร้อยละ 55.81 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) รองลงมา คือ สาขาเหมืองแร่และยอหิน ร้อยละ 25.86 สาขาไฟฟ้าและประปา มีสัดส่วนร้อยละ 6.33 เนื่องมาจากการขยายระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับแหล่งอุตสาหกรรมของจังหวัด ส่วนสาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนร้อยละ 2.79

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง สาขาเกษตรกรรม ลดความสำคัญลงอย่างต่อเนื่อง จากมูลค่าการผลิตเมื่อปี 2523 มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 51 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัดเท่ากับ 2,696.4 ล้านบาท ในปี 2539 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8.3 และในปี 2543 มีสัดส่วนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 2.79 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด

3.4.2 ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรของจังหวัดระยอง

3.4.2.1 การกสิกรรม

จังหวัดระยอง มีพื้นที่เกษตรกรรม 1,535,000 ไร่ จากพื้นที่จังหวัด 2,220,000 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 69.14 ของพื้นที่จังหวัด มีครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 55,433 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ข้าว ผลไม้ต่าง ๆ เช่นทุเรียน เงาะ และมังคุด

1. ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดในจังหวัด ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 659,444 ไร่ ผลผลิตรวม 134,122 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 235 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ โดยมีแนวโน้มการปลูกเพิ่มขึ้นไม่มากนัก พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ RRIM 600 ร้อยละประมาณ 90 ของพื้นที่ปลูกทั้งหมดของจังหวัด ที่เหลือเป็นพันธุ์อื่น ๆ เช่น พันธุ์ PB, GT1 และ BPM 24

2. สับปะรด มีพื้นที่เพาะปลูกรองลงมาจากยางพารา ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 152,956 ไร่ ผลผลิตรวม 274,273 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 6,893 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา อำเภอวังจันทร์ ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ปัตตาเวีย สับปะรดเป็นพืชที่มีปัญหาด้านราคา ซึ่งราคาในแต่ละปีจะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาด

3. มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับ 3 ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 148,278 ไร่ ผลผลิตรวม 209,408 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,770 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอเขาชะเมา อำเภอแกลง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ระยอง 5, เกษตรศาสตร์ 50, ระยอง 90, ระยอง 60 และ ระยอง 3 ตามลำดับ

4. อ้อย ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 31,780 ไร่ ผลผลิตรวม 104,200 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 7,007 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ อำเภอวังจันทร์ อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ F 140, Q 100, อุทอง 2 และ F สายพันธุ์ไต้หวัน

5. ข้าว เป็นพืชที่นิยมปลูกน้อย ปลูกมากในบางพื้นที่ ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 28,276 ไร่ ผลผลิตรวม 11,647 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 411 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอบ้านค่าย รองลงมาได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอเมืองระยอง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์สงเสริม เช่น พันธุ์เหลืองประทิว 123, ขาวดอกมะลิ 105, สุพรรณบุรี 90 และ ชัยนาท

6. ทุเรียน เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 100,188 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 84,423 ไร่ ผลผลิตรวม 119,800 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,419 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยอง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง รองลงมา คือ พันธุ์ชะนี ก้านยาว กระดุม และพันธุ์อื่น ๆ ตามลำดับ

7. เงาะ ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 14,320 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 12,391 ไร่ ผลผลิตรวม 14,970 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,208 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอเขาชะเมา ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ เงาะพันธุ์โรงเรียน รองลงมา คือ เงาะพันธุ์สีชมพู

8. มังคุด ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 19,438 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 12,467 ไร่ ผลผลิตรวม 6,500 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 521 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูก เป็นพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม แต่พัฒนามาเป็นพันธุ์สงเสริม เพราะมังคุดมีสายพันธุ์เดียวเท่านั้น

ตารางที่ 3.11 แสดงการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ.2544 / 2545

ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดระยอง			
อำเภอ	ครอบครัวเกษตรกร	พื้นที่ถือครอง (ไร่)	พื้นที่การเกษตร (ไร่)
เมือง	11,495	321,592	182,980
แกลง	13,679	492,789	341,310
บ้านค่าย	8,638	327,303	220,405
ปลวกแดง	5,975	365,161	259,700
บ้านฉาง	2,893	148,983	57,900
วังจันทร์	4,316	247,032	205,455
กิ่ง อ.เขาชะเมา	4,457	168,719	142,250
นิคมพัฒนา	3,980	148,421	125,000
รวม	55,433	2,220,000	1,535,000

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง http://www.rayong.go.th/ceo/sedtakit_4.html

3.4.2.2 ปศุสัตว์

ในปี 2545 เกษตรกรจังหวัดระยองมีการเลี้ยงสัตว์ลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเกษตรกรเลี้ยงแพะเพิ่มขึ้น ส่วนโค กระบือ สุกร ไก่ เป็ด ห่าน แกะ และม้า มีการเลี้ยงลดลง โดยมีปริมาณสัตว์เลี้ยงรวมทั้งสิ้น 7,756,735 ตัว สัตว์ที่เลี้ยงกันมากที่สุด ได้แก่ ไก่ มีปริมาณเลี้ยงรวมทั้งสิ้น 7,284,621 ตัว รองลงมาได้แก่ เป็ด สุกร และโค อำเภอที่มีการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอที่เลี้ยงสัตว์รองลงมาได้แก่ อำเภอวังจันทร์ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ

3.4.2.3 การประมง

ในปี 2545 จังหวัดระยองมีการทำประมงทั้งน้ำจืด น้ำกร่อยและในทะเล มีครัวเรือนประกอบอาชีพประมง จำนวน 1,321 ครัวเรือน จำนวน 11,757 คน กลุ่มเกษตรกรทำการประมง 9 กลุ่ม ทำเรือขึ้นปลา 50 แห่ง โรงงานน้ำปลา 27 โรง โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ 6 โรง และโรงงานอุตสาหกรรมปลาป่น 5 โรง จำนวนเรือประมง 773 ลำ เรือเฝ้าซั้ง 120 ลำ ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวม 1,041 ราย เนื้อที่รวม 8,034.6 ไร่ แยกเป็นประมงน้ำจืด 808 ราย เนื้อที่ 1,827 ไร่ ประมงน้ำกร่อย/ทะเล 233 ราย เนื้อที่ 6,207.6 ไร่ คิดเป็นมูลค่ารายได้ประมงรวม 2,217.54 ล้านบาท

3.4.3 อุตสาหกรรม

จังหวัดระยองอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 2 ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2543 แต่ภายในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมและเขตประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ยังถือเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3 จนถึงปี 2547 จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 จนถึงวันที่ 31 มีนาคม 2546 รวมทั้งสิ้น 1,384 โรงงาน เงินลงทุน 578,305.58 ล้านบาท ก่อให้เกิดให้การจ้างงาน 93,507 คน โดยอำเภอเมืองระยองมีโรงงานตั้งอยู่มากที่สุด จำนวน 519 โรง กิ่งอำเภอเขาชะเมา จำนวน 8 โรง

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง ยังสามารถแยกเป็นประเภทที่สำคัญ ดังนี้

- 1) อุตสาหกรรมกระดาษ ได้แก่ โรงงานน้ำตาล, โรงงานผลิตเกี่ยวกับมันสำปะหลัง, โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ จาก ยางพารา ได้แก่ น้ำยางข้น, ยางเครฟ, ยางแท่ง, ยางแผ่น, ยางรัดซอง, ถุงมือยาง, เฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพารา ฯลฯ
- 2) อุตสาหกรรมก่อสร้าง ได้แก่ โรงงานผลิตโครงสร้างเหล็ก, โรงงานผลิตภัณฑ์คอนกรีต, โรงงานผลิตกระเบื้องมุงหลังคา ผลิตภัณฑ์แก้ว ฯลฯ
- 3) อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่ โรงงานน้ำปลา, โรงงานปลากระป๋อง, โรงงานอบปลาหมึกแห้ง และปลาหมึก ปูรังรส, โรงงานผลิตน้ำดื่ม ฯลฯ
- 4) อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ ได้แก่ โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางพารา, โรงงานทำวงล้อม้วนสายไฟ, โรงงานแปรรูปและอบอัดน้ำยาถนนอมเนโอไม้ ฯลฯ
- 5) อุตสาหกรรมสิ่งทอ ได้แก่ โรงงานทอผ้า, ฟอกย้อมผ้า ฯลฯ
- 6) อุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก ได้แก่ โรงงานที่นำวัตถุดิบจากโรงแยกก๊าซจังหวัดระยองไปแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ และโรงงานที่ผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก เช่น ขวดพลาสติก, ลังพลาสติก ฯลฯ
- 7) อุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ ได้แก่ โรงงานที่ผลิตเกี่ยวกับเหล็กและโลหะ
- 8) อุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการซ่อมรถยนต์ เคาะพ่นสีรถยนต์, อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน ยานยนต์, อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ / อุปกรณ์ไฟฟ้า ฯลฯ
- 9) อุตสาหกรรมอื่นๆ

ความเคลื่อนไหวการลงทุนด้านอุตสาหกรรมตลอดระยะเวลาสองสามปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มอัตราการขยายตัวการลงทุนจากปี 2543 มีผู้ยื่นประกอบการโรงงาน 41 โรง เงินลงทุน 9,409 ล้านบาท ปี 2544 มีผู้ยื่นประกอบกิจการโรงงาน 72 โรง เงินลงทุน 7,760 ล้านบาท และในปี 2545 มียื่นประกอบการโรงงาน 100 โรง เงินลงทุน 576,899.49 ล้านบาท ซึ่งเป็นแนวโน้มของการลงทุนเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะประสบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจ แต่การลงทุนในภาพรวมยังคงสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ